

KIRMAS: õhtul läks Seto Turismitalu õue peal lauluks ja tantsuks. 11 x foto Igor Taro

Tseremuuniaga' tunnustõdas parebit vai kultuuritu õgiminõ?

Nutovi Mirjam

Kuningriigipäivä om peet jo' 14 aastakka ja täpselt nii pall'o om ka' kuningalauda katõt.

Hõrna Rieka, kiä' oll kuningriigipäivä pääkõrraldaja, kõnõli, et kõik vahtsõ' kuninga meistri' omma' õga kõrd kuningalauda pallõld. S'ool aastagal oll edimäist kõrda, et kuningriigipäiväle tulnu' leelokoori' olli' lauda kutsut ja kudsudu olli' ka' inemise' kindõl om mäntsiti' erilisi tiinit Setomaa iih.

Näütuses olli' pallõld kõik poliidigu' Setomaalt ku ka' muialt, kiä' olli' Setomaa jaos midägi' suurt ar' tennü' (vahtsõnõ Meremäe-Obinitsa tii näütuses). Muidogi' kuulusi' eriliste teenete tegijidõ kampa ka' nuu' inemise', kiä' olli' kultuuri poolõ pääl pall'o andnu' vai silmä paistnu'.

Hõrna sõnol oll s'oo kõrd viil sääne vahtsõnõ asi, et ku' muidõ om õgal aastagal kuningriigi meistridõ võistluis-tõ tuud maitsmisõkraam vällä massõt, sis timahava nii tetä-äs. «Muidõ oll nii, et mul-lõ massõti võistlõmisõ iist, a timahava rahha masta-as, a tuuja sai valli', kas lätt kuningalauda, tausta supp vai võtt hoops degustriimisõ piledi.» selet Hõrn vahtsõ kõrda. Mesikäpa Laivi, kiä' om Setomaa turismitalo pernaane, oll s'oo

kõrd kuningalavva iist hooltsõja. Laivi üteli, et kuningalaud oll katõt keväjä valmis saanu' tarõkõistõ.

Sinnä' oll lavvakatjail lavva' pant nii, et otsalauda saas vahtsõnõ sootska üteli uma saatkunnaga' istu' ja timä alaba' maha-as ümbre pikebä lavva ümbretsõõri k' auma ja süüki võtma. Mesikäpp kõnõli, et söõgi' olli' setosõõgi muudu.

Seto söõgi'

Nii oll sääli lihapiiragu', vadsa', tsiakõrva', suidsuliha, sõir, kotledi', praadikala', värskõ ugarits, soolaua', ubina — ja rabarbripiirak ja kodool'. Lavvalõ oll tuud ka' digustiirmisõst üle jäänü' vein ja hans'a. Mesikäpp üteli viil tuud, et viisakas om kuningalauda uma söõgi-kott kah üteli võtta'. Ja olligi' nii, et s'oolõ hulgalõ kraamilõ tuudi mano tumatit, viinamarju ja krõnglit.

Setomaa turismitalo pernaane sõnno perrä naati kiitmä ja küdsämä jo kats päivä varahappa.

Hõrna Rieka arvatõh piast kuningalavva pääl olõma õgasagamatsi seto süüke, sis saias pruumi' ja tiidä' mäntse maiguga' seto söõgi' omma'. S'oo kõrd olõ-õs lavva pääl näütuses suuliimi õga kohopiimäpiirakut, a tuu tähendä-äi' viil, et laud olõ-õs traditsioonililõ seto kõõgilõ umanõ. Hõrna Rieka üteli, et kuningalaud om õgal aastagal umbõs 10-15 tuhat kruuni masma lännü', timahava läts 12 tuhat. S'oo

raha seeh olli' söõgi', anoma' ja lavvakatjidõ' palk. Õga inemise pääle oll arvõstõt umbõs 75 kruuni.

Olõ-õs innist sootskat

Vaest mõnigi kuningalavvah olõja pand tähele, et innist sootskat, Riitsaarõ Evarit olõ-õs vahtsõ sootska, Hõrna Aare lavvah. Riitsaar üteli, et pido oll päiv aigu olnu' Meremäe mäe otsah ja õdagu oll tähtsä, et kiäki jääs õks tuu rahva mano, kedä kuningalauda olõ-õs kutsut. Tõõnõ põhjus oll tuu, et päivä tenopalvõh oll inne kuningalauda lugõmalda' ja tuugi' tähtsä tegevüs tull ar' tetä'.

Ja Riitsaarõlõ miildü-üs ka' tuu, et kuningalavvaga lüüdi rahvas poolõs, et üteli omma' uma ja töõsõ võõra'. «Ku' tuldas kuningriigipäiväle, sis omma' kõik uma', a ku' om laud, sis omma' uma' ja võõra',» selet innine sootska, kindõlõ miildünü ku kõik mahtnu' lavva ümbre. «Mõtõh oll, et kõik saava' lavva mano, kiä' mahu-üi, sis nuu' kullõsõ kõrvalt. Lavva man olõs olnu' pudrukutõl ja kõik saanu' söõnüs,» kõnõli Riitsaar.

Pallo' rahvast

Ma' lätsi kuningalauda suuri ootustõga, luutõh kullõlda' vahtsõ sootska tervüst ja tunnustussõõnu kõõgõ parebilõ ja tublibilõ, vahtsilõ kuningameistrelõ. A tarõkõistõ joudõh oll hoops nii, et Mesikäpp Laivi puult planiirt otsalaud

vahtsõlõ sootskalõ oll ar' hõivat ja rahvas habõ süvvä' kätte saia' nii ku' näläne soekari. Sootska tervtüsõõnnõ olõki-is ja tuu paistu mitte Hõrna Aare osavõtõmatusõ süü olõvat vaid hoops kultuuritu rahva süü. Mesikäpp kõnõli: «Ma' kuningalavvast osa võta-as, ma' kai kõrvalt kuis lavvah oidas. Üts tähelepanõk oll tuu, et inemise', kiä' olõ-õs kuningalauda pallõld, nuu' tulõ-õs uma söõgikotiga' ja pääle tuu lätsi' nä ar' säält viil täüdet söõgiliudu-ga'».

Hõrna Rieka üteli, et vahtsõnõ sootska om õks umma rahvast tervütänü', a timahava tull rahvas nii ruttu pääle, et sootskal õnnõstu-us õigõt aigu löüdä' ja vaihõlõ hõigada'. «Mu' nägemüs om sääne, et kuningalavva takah omma' lavva meistri', kiä' kutsva' inemise' lauda ja n imä' seletäse' söõgest ja kombist ja pakva' ka' nuilõ kiä' omma' nulka saimasa jäänü',» selet Hõrna Rieka, kiä' arvas, et rahvalõ om vaia etiketioppust. Rieka tunst, et s'oo om põhihädä jo edimätsõ kuningriigipäiväst pääle, et inemise' juuskva lavva mano ja habiva' süüke nii ku' sõa üleelänü' nälätse'.

Edimätsõ võõra'

Sarvõ Õiõ üteli, et timä meelest oll kuningalaud nii ku' kuningalaud õks. «Ku' inne om kõnõld, et huntsantsakit tulõsi-i' lavva ümbre, sis kõõ om nii, et edimätsõ omma' võõra'. Seto koori' ja meist-

ri' kaesõ' eis', et kuis mahusõ' vai uutvat, et suurõp habiminõ lätt ar' müüdä — s'oo om Eesti söõgikultuur.» Sarvõ jaos tull ka' tuu tiidmäl-dä', et kuningalaud om kohki' muial ku' pidoplatsil. «Tuupe-räst jäi ka' kirmas ar', mia' oll inne mõtõld, et mäe pääl lätt ütõidest kul' atamisõst. No' jäi pido nii ku' üteli kuuh lõpõtamalda'. Õgal puul om nii, et umadsõ' vai päivä vedosniga' vai pulma pernaase' tegevä' peräst uma peo, a tuu tähendä-äi', et rahvas saa-ai' kul' ata'» oll Sarvõ Õiõ arvaminnõ.

Praktiiltsõl kaalutlusõl

Meremäe mäe otsah oll suvõ joosul umbõs kol' telki üteli süüke ja juukõga' minemä linnanü'. Hõrna sõnol mõistnu-us kiäki' ette arvada', et määne tuu ilm tulõ. «Pido pidänü-üs lakja minemä, kirmas ollegi' tarõkõsõ mano planiirt. Võõra' tiidse' sinnä' minnä', a ummilõ sai ütõis kol' vuuri, a õks tulda-as.» Peräkõrra pakti kuningalavva süüke ka kirmasõlisilõ.

Vananurmõ Ilmar üteli, et timä arvatõh oll päiminõ hädä tuu, et laud jäi väiga kavvõndõhe rahvast. Süüke poolõ päält hinnas Vananurm kõkkõ hüäs, a õnnõ tarõkõnõ kohe laud oll katõt jäi veid' o kitsas. «Kuningalaud pidänü õks väläh olõma, ku muidogi' vihma sadanu', sis olnu' tõõnõ asi,» üteli Vananurm, a samah arvas, et sääntsõl suurõl praasnigal jääs õgasugumanõ ruum väikõst. ■

Seto Kuningriigi noortepäev

Augustikuu kolmandaks päevaks olid Setomaa noored Obinitsa Seto Kuningriigi Latsipäivale kutsutud. Kui avamisse ajaks oli lapsi kogunenud pisut üle kümne, siis päeva lõpuks võis noortest mitu jalgpallivõistkonda moodustada.

Avamisel Taarka kuju juures, tervitasid noori ülempõõtska Evar Riitsaar, noorsootska Jalmar Vabarna ning kauged külalised ersad ja komid. Olgugi, et kõik noored seto hümmi kaasa laulda ei osanud, jäi neile kindlasti meelde selle laulu kaunis viis.

Noortele jagus tegevust terveks päevaks. Lapsed olid agarad nii puutõõd tegema kui oma enda armsat Setomaad joonistama, samuti oskavad nüüd noored seto rahvarõivaid õigesti kanda. Käsitõõtoas valmistasid lapsed kaardikesi, kuhu kleebiti peale kaspistes tikitud seto mustriõtiiv. Õpiti ka hobust õigesti rakendama ning loomulikult pärast seda rasket tõõd said kõik selle uhke loomaga sõita. Noorsootska Jalmar Vabarna tutvustas kõigile erinevaid pille: karmoõkat, kannelt ja kitarrini ning lõpuks oskasid nii mõnedki ühe viisijupikese karmoõkal ka ära mängida. Tõõrukutele polnud probleemiks ka suulimi valmistamine ning paljud lubasid, et hakkavad seda kindlasti ka kodus tegema.

Õhtupoolikul sõitsid noored Navike tallu. Kes käisid tiigis ujumas, kes mängisid pallimänge, igatahes lõbus oli kõigil. Oma teadmisi said noored jagada Setomaa teemalises viktoriinis.

Olgugi, et nähtud-tehtud oli juba palju, oli tähtsaim tõõ veel tegemata — noorsootska valimine. Kandidaate oli kokku 5 ning nendest üks sai võimule endise noorsootska Jalmar Vabarna asemel Enna Juhkam.

Päeva lõpetasid ansambel Zetod ning tants ja trall nende muusika saatel. Kindlasti jäid lapsed päevaga rahule, sest õlgem ausad, üks asjailik päev oli. Aitäh korraldusmeeskonnale, toetajatele ja teistele abilis-tele, kes nõu ja jõuga kaasa aitasid.

Annika Toonekurg

NUURSOOTSKA: Juhkami Enna.